

FOLKHÖGSKOLE- VETERANEN

Nr 4 december 2025

För en allmän medborgerlig bildning

Historik. 50 år i folkhögskolans värld, 80-talet

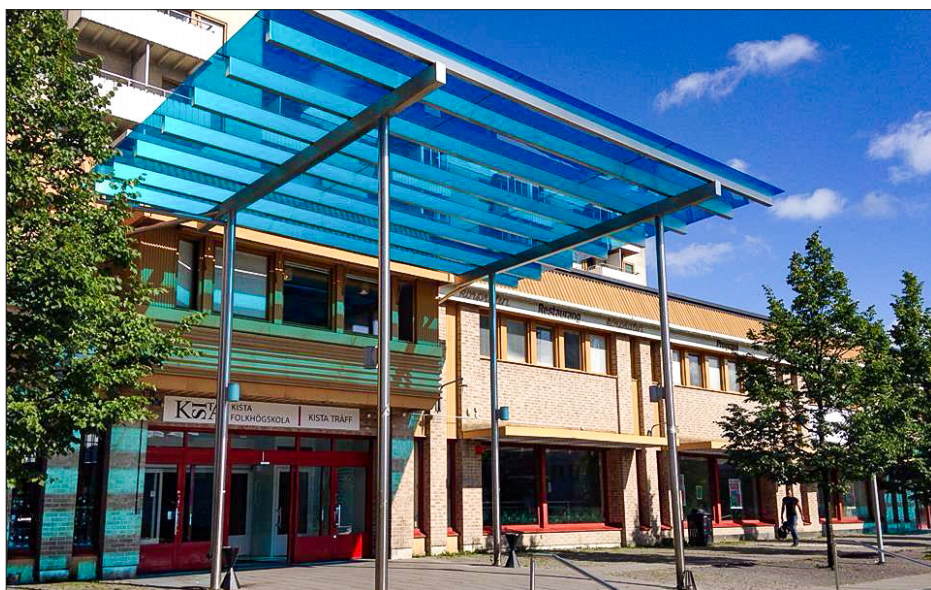
Recension. Folkhögskolan som samtidsspegel

Kultur. Poesi och sanning. Stellan reflekterar över *Dagens Dikt*

sid 2

sid 5 - 6

sid 10 - 11

Kista folkhögskola

Foto: Kista fhs hemsida/Facebookgrupp

Kista folkhögskola förlorar statsbidrag

Debatt. Torvald Åkesson reflekterar över turerna kring Kista folkhögskolas förlust av sitt statsbidrag.

Med några tankar om studieförbundens eget ansvar för rekordstora nedsärningarna av sina statsbidrag. Han bemöter dessutom påståendet om replokalskrisen.

Sid 12

Står Studieförbunden och Sverige inför en "replikalskris"? Bilden är AI-genererad

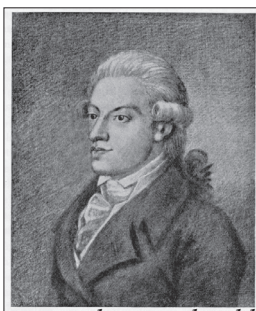
Thomas Thorild

Historia. Nils Zandher, legendarisk rektor på Nordiska folkhögskolan i Kungälv, uttryckte vid ett tillfälle en önskan om att Bernt Gustavsson skulle skriva om Thomas Thorilds betydelse för den svenska folkhögskolan.

Artikeln blev tyvärr aldrig skriven under Zandhers livstid, men för

Veteranens läsare reflekterar nu Bernt över frihetens och sanningens möjligheter med koppling till den bildade medborgarens okuvlighet.

Sid 4 - 5

Thomas Thorild

Foto: Creative Commons

Folkhögskoleforum

Årets Folkhögskoleforum lockade ett rekordstort antal deltagare.

Ett av huvudinslagen var Björn Wlmans - kulturchef på DN - föreläsning under rubriken "Utan Folkbildning Dör Demokratin".

Föreläsningen baserades på hans uppmärksammade artikel i DN, publicerad 2 november.

Folkhögskoleveteranen har fått Björns medgivande att efterpublicera artikeln, och göra den tillgänglig för Veteranens läsare. Läs mer om Folkhögskoleforum och Björns artikel.

Sid 3 - 4 & 7

Foto: Kajsa Göransson

Populismens komplexitet

Politik. Per-Ola reder ut begreppets historia och beskriver ett samtida exempel, med hjälp av Per Wirtén och Sverker Gustavsson.

Sid 6 - 8

God Jul från redaktionen

50 år i folkhögskolans värld (80-tal)

Signild Håkansson

År 1980 innebar stora förändringar för Kävesta, där jag var lärare sedan fem år.

Den stora Örebrofilialen blev en egen skola och de numera tre landstingsfolkhögskolorna i länet skulle få var sin profil. Kävesta skulle få en estetisk inriktning och musiklinjen skulle flytta dit ut från Örebro.

Det blev en riktig omstart på Kävesta. Skolan var nu betydligt mindre men landstingets beslut om profilering gav en tydlig grund att bygga på för framtiden. Det var dags att samla kvarstående extern verksamhet till huvudskolan. Kurser på kumlafilialen och anstalten avslutades.

Det var inte utan motstånd från lärare och elever vid musiklinjen i Örebro, som den skulle avvecklas där och fortsätta ute på Kävesta.

Farhågorna visade sig vara obefogade och många upptäckte att internatmiljön var en stor tillgång för en musiklinje. En konsthänverkslinje startade och fick från 1983 en andra årskurs.

Själv visste jag att rektor Höglund snart skulle gå i pension och jag var rätt intresserad av att testa ett sådant jobb. På högskolan i Örebro hade jag läst Skol- och utbildningsadministration för Bert Stålhammar och förstod en del av vad som skulle krävas.

Lärarfackets ordförande uppmunt-

rade mig och när det var dags sökte jag tjänsten. Lärarna tyckte nog det var bra med någon som kände skolan väl, men visst fanns det de i personalen, som ansåg att det borde vara en karl.

Trots att det fanns en manlig folkhögskolerektor bland mina konkurrenter och trots min låga ålder (33) blev det jag som fick jobbet.

Vi var inte så många kvinnliga rektorer då, men vi skulle bli allt fler. Det fanns väl några äldre, manliga kollegor

som inte fattade att vi var just kollegor, utan frågade mig vem som var rektor på Kävesta nu för tiden. Men att vara för ung går ju över....

Av mina nya ansvarsområden var det nog annars fastigheterna som kändes mest främmande. De bestod av ett stort antal hus i varierande ålder, där det äldsta var mer än 100 år.

Nu gällde det att ta hjälp av rätt tjänstemän på landstinget, när det

behövdes renoveringar och ombyggnationer. Som tidigare i skolans historia fanns nya lokalbehov, när kurser enligt den beslutade profilen skulle förverkligas.

Rektor hade fortfarande en rätt hög undervisningsskyldighet och varje år fick man från Skolöverstyrelsen det exakta antalet lektioner som skulle ingå i tjänsten.

Jag trivdes bra med den kontakt med deltagarna som det innebar, men det hade sina svårigheter när man

ofta måste frånga schemat pga olika möten och uppdrag utanför skolan.

En ny företeelse, datorisering, började så sakta ge avtryck i verksamheten. Några deltagare studerade frågan i ett temaarbete. Man besökte en mäklare i Örebro, som visade hur ett dataprogram kunde räkna ut boendekostnaden och Lithells som använde datorer för fakturering.

I redovisningen diktade man:
*Säg, ser du i datorn ett löfte, eller upplevs den mest som ett hot?
Är det nåt vi ska välkomna öppet, eller nåt vi ska kämpa emot?*

De första datorer som köptes in till undervisningen 1985 var två ABC 800, med en skrivare och ett extra minne, vilket kostade 75 000 kr (motsvarar 202 000 kr år 2025). Först 1989 blev datorn ett hjälpmedel i administrationen.

Frågan om folkhögskolornas huvudmannaskap blev aktuell genom en utredning hos huvudmannen. För Kävestas del kunde det bli Örebromissionen, som gärna ville ha en skola i länet. För oss kändes det konstigt att en gammal bygdeskola som vår, hux flux skulle bli en kristen rörelseskola.

Det blev dock inget beslut om överlåtelse. Landstinget valde att avvakta den pågående statliga utredningen om folkhögskolans framtid.

En ny form av fortbildning för oss rektorer kom igång inom det statliga systemet. Vi fick bilda självstyrande rektorsgrupper, vilket blev riktigt lyckat. Att besöka varandras skolor och utbyta erfarenheter var mycket givande.

Jag minns de första träffarna, där vi diskuterade ekonomi på Ädelfors och datorisering på Lunnevad. För mig var det också intressant att se hur mina manliga kollegor blev bemötta på sin arbetsplats.

Mot slutet av 80-talet diskuterades folkhögskolornas framtid intensivt. På landstingsskolorna insåg vi att vi låg långt efter när det gällde att samla oss och bevaka våra intressen. Vi saknade helt den erfarenhet som fanns hos rörelseskolorna genom RIO.

Därför bildade vi Rektorsföreningen, där jag snart fick en plats i styrelsen. Vi behövde en röst inför de stora förändringar som väntade.

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

Medlemsblad för
Folkhögskolans Veteranförening

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 4 • ÅRGÅNG 25 • December 2025

Redaktionskommitté

Per-Ola Jansson (Ansvarig utgivare)
braxnaspoj@gmail.com

Tommy Fogelberg (layout)
tommy.fogelberg@telia.com

Urban Lundin
urbanlundin1946@gmail.com

Föreningens postadress

Folkhögskolans Veteranförening

Signild Håkansson
signildhakansson@gmail.com
Folkungagatan 12B 703 42 Örebro

Kassör

Signild Håkansson
signildhakansson@gmail.com
Folkungagatan 12B 703 42 Örebro

Medlemskap

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Foto, omslagsbilder:

Dagens nationalister demolerar ett av de svenskaste kulturarv som finns

Björn Wiman, kulturchef på Dagens Nyheter, medverkade på Folkhögskoleforum, under rubriken Utan Folkbildning Dör Demokratin.

Wiman utgick i sin föreläsning från den eminenta artikel som DN publicerade 2

november, dagen innan Folkhögskoleforum. Folkhögskoleveteranen har fått Björn Wimans godkännande att återpublicera artikeln i sin helhet, och göra den tillgänglig för våra läsare.

Vi passar samtidigt på att rikta ett varmt tack till Björn Wiman och DN, för detta möjliggörande.

Foto: Kajsa Göransson

römda författaren själv. Det bar sig dock inte bättre än att en av flickorna blev biten i vaden av Keys stora sankt bernhardshund Wild och fick tas in för omplåstring i hallen.

Här fick de – liksom jag 100 år senare – se det citat av upplysningspoeten Thomas Thorild som står skrivet på väggen: *"Denna dagen ett lif"*. En flock kavata tjejer. En välväxt sankt bernhardshund. Denna dagen ett liv.

Ja, ni förstår själva. När Astrid Lindgren nästan 40 år senare skapade "Vi på Saltkråkan" fanns mötet med Ellen Key helt tydligt i tankarna. Den intellektuella svensk som verkligen kom att förkroppsliga idén om "barnets århundrade" hämtade inspiration från den som myntade begreppet.

På Saltkråkan återopas Thomas Thorilds rader som bekant av den hårt prövade kulturarbetaren Melker Melkersson, medan sankt bernhardshunden Båtsman fullgör sin tjänst som trofast skyddsande åt den lokale handelsmannens dotter Tjorven.

I affären handlar Melker vegetariska vårrullar, medan hans söner söker mobiltäckning på ön och Stina föreslår singelmamman Malin att delta i ett dejtningsprogram i tv.

I dag ingår både Ellen Key och Astrid Lindgren i Sveriges nya kulturkanon och livet i skärgården är i SVT:s nyinspelning av Saltkråkan vederbörligen uppdaterat.

Den grinige fiskargubben Vesterman har blivit en utflyttad silverräv som övervakar sin robotgräsklippare i smultronröda chinoshästar (mästerligt gestaltad av Philip Zandén).

I affären handlar Melker vegetariska vårrullar, medan hans söner söker mobiltäckning på ön och Stina föreslår singelmamman Malin att delta i ett dejtningsprogram i tv.

Saltkråkans essens finns dock kvar: oskuldsfullhet, idyll och kamp mot det som Johan Svedjedal i sin underbara bok "Den rätta knycken" pekar ut som den största synden av alla i Saltkråkevärlden: oginhet och egoism.

På så sätt hålls nostalgin vid liv. Både Ellen Key och Astrid Lindgren

står fortfarande som representanter för en annan tid, en tid då det rådde en grundläggande konsensus kring vad som bygger ett bra samhälle. Den tiden är nu förbi.

I veckan kom en ny rapport från bland annat Folkbildningsrådet som visar att Tidöregeringens minskade statliga anslag till folkbildningen har resulterat i att 30 procent av Studieförbundens lokaler har fått stänga och att flera folkbibliotek lagts ned.

Många replokaler – grogrunden för nästa svenska musikexport – slår igen. Var tionde bemannat folkbibliotek och bokbusshållplats har försvunnit sedan 2014. Folkhögskolor läggs ner eller står inför hot om nedläggning.

På så sätt påminner den uppdaterade versionen av Saltkråkan också om den nya tidens logik. Farbror Melker drullar fortfarande i sjön men några saftiga statliga författarstipendier kommer denna gång inte att rädda Snickargården.

Den breda koalitionen som skapade den svenska kultur- och bildningspolitiken är i dag upplöst till förmån för kulturkrig och historielös symbolpolitik.

Borta är tiden då socialdemokraten Hjalmar Branting och liberalen Karl Staaff kunde enas om en universell utvecklingsoptimism också på individnivå, baserad på en gemensam övertygelse om att människans bestämning är att stiga mot ljuset.

Den radikale liberalen Anton Nyström grundade i samma anda föreläsningsföreningen Stockholms arbetareinstitut 1880, med medverkan av bland andra Ellen Key, hennes vän Anna Whitlock och paret Nathanael och Elsa Beskow.

Senare kom Elin Wägner, pionjerna i

Fortsättn. sid 4

För några veckor sedan fick jag in en fot i dörren på en plats jag länge velat få tillträde till. Närmare bestämt hallen till Ellen Keys mytomspunna villa Strand, vanligen reserverad för bokade turistgrupper och kvinnliga stipendiater.

Här, där Omberg stupar brant ner i Vätterns vågor, byggde en av det moderna Sveriges förgrundsfigurer sitt jugendpalats, med inspiration från Italien och pengar från ett liv i bildningsidealismens tjänst.

Det var hit den 18-åriga Astrid Lindgren kom en dag sommaren 1925, tillsammans med ett gäng tjejkompisar på sommarvandring genom Småland och Östergötland.

Liksom många andra nyfikna ville de se Ellen Keys hus och blev oväntat välkomnade från altanen av den be-

Fogelstadgruppen och folkhögskoleläraren och statsministern Richard Sandler, som definierade bildning som en strävan efter att bli något annat och större än det man är eller tror sig vara.

Koalitionen omfattade också konservativa krafter. Pedagogen och pionjären Valfrid Palmgren tillhörde dåtidens moderater, Allmänna valmansförbundet, men drev i samarbete med den liberale ecklesiastikministern Fridtjuv Berg igenom reformen för allmänna, kostnadsfria kommunala bibliotek.

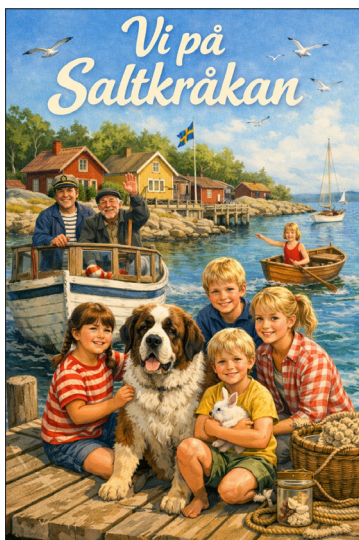
Jan Myrdals farfar, den fosterländskt sinnade godsägaren C A Pettersson på Gesta, bar flintlåspestol och var med i Frimurarna men grundade inte desto mindre Gripsholms folkhögskola i Mariefred under 30-talets lågkonjunktur.

Alla dessa, den svenska folkbildningens grundlagsfäder och -mödrar, visste samma sak. Att folkbildningen är avgörande för ett lands uppbyggnad och fortlevnad.

Gesta-Pelle" skulle osäkra sin flintlåspestol om han tvingades bevittna

hur dagens nationalister demolerar ett av de svenskaste kulturarv som finns, folkhögskolorna och studieförbunden. Eller om han såg hur de som säger sig försvara Sverige angriper de institutioner som bidrar till just det som vårt land behöver mest.

Dagens folkhögskolor är inte kostnadskrävande kuddrum där man

Bilden är AI-genererad tillsammans.

sitter i ring och sjunger kumbaya. De är kvalificerade institutioner som ägnar sig åt precis det som ett samhälle i en riskabel tid behöver: undersköterskeutbildningar, förberedande program för polishögskolan, allmänna program med teman som beredskap och civil försvarsförmåga.

Genom studieförbundet kan inte minst unga i utanförskapsområden uppleva glädjen i att utvecklas och förstå

Att ett klassiskt bildningsparti som Liberalerna har gått med på den djupt antiliberale agenda som nedmonteringen av folkbildningen innebär är partiets kanske största ideologiska svek.

Det hörs på själva ordet vad bild-

ning handlar om: att någon eller något skapas, utvecklas, tar form – *bildas*. Att bekänna sig till bildningen är därför att bekämpa det föregivet fastställda och bejaka individens möjlighet till förändring. Djupt liberalt.

Ett samhälle som avsäger sig alla människors lika möjlighet till bildning är ett samhälle som avsäger sig friheten.

Därför är en levande folkbildning inte bara ett politiskt utan också ett existentiellt projekt – inte minst i en tid som styrs av tyranner, techoligarer och nihilistiska algoritmer.

Alla dessa har samma mål: att reducera det mänskliga i människan och förvandla henne till ett svajpande och scrollande skal. Folkbildningen är den digitala hjärnrötens motsats: att ta fram det bästa i varje människa. Det borde inte vara en politisk stridsfråga.

Också den nya "Saltkråkan" slutar med att den krassa egennytta får bita i gräset. Thomas Thorilds sentens kompletteras av en globaliserad bildningstradition, liksom på Ellen Keys tid hämtad från Italien.

När farbror Melker deklamerar Nobelpristagaren Salvatore Quasimodos vidunderligt vackra dikt om att fånga livet står den svenska skärgården alldeles stilla: "Var och en står ensam på jordens hjärta/genomborrade av en solstråle – /och plötsligt är det afton."

Denna dagen, ett lif

Bernt Gustavsson

För en tid sedan fick jag veta att Nils Zandhers, gamle rektorn på Nordiska folkhögskolan i Kungälv hade avlidit, 94 år gammal.

Genast infann sig ett minne från lång tid tillbaka. Jag hade återkommande haft föreläsningar där. En sådan söndagsmorgon tog jag mig en promenad utmed havet. På långt håll såg jag en man och ett barn komma mot mig. Det var Zandhers och han kände genast igen mig fast vi bara kort hade mötts.

Vi hälsade och han säger till mig: "Du Bernt, jag har tänkt be dig om en sak, och vet du vad: Jag vill att du skriver om Thorild och hans betydelse för den svenska folkhögskolan." Han talade för saken en bra stund och jag lovade att skriva. Men det blev

inget skrivet då.

Som uppsalastudent är jag givetvis förtrogen med det berömda citatet ovan entrén till aulan i universitetshuset, *Att tänka fritt är stort men att tänka rätt är större*.

Det känner alla till som studerat i Uppsala, men hur många känner till något mer om Thorild? Ganska få, skulle jag tro.

Min gamle professor Ingemar Hedenius skriver att varje gång han kliver in i aulan skrockar han förtjust, kanske illmarigt, över citatet. *Typiskt Thorild, den rackar'n*.

Ja, han blev stor i orden, Thorild. Ja, han var så stor i orden att han tvingades gå i landsflykt under fyra år. Han blev för frispråkig för regeringen Re-

Thomas Thorild Foto: Creative Commons-uterholm. Man kunde inte hylla den franska revolutionen hur som helst, särskilt inte efter kungamordet 1792.

För att förstå Zandhers intresse för Thorild föreligger en märklig parallell de båda männen *Fortsätn. sid 5*

emellan. Thorilds föddes i goda omständigheter. Fadern var länsman och bonde på en gård i Bohuslän. Modern dog kort efter hans födelse, fadern ett år senare och en äldre fick överta vården. Sedan dör även han.

När hans begåvning upptäcktes slöt några mecenater upp och han tog studenten i Göteborg och kom sedan till Lund för studier i filosofi.

I förordet till "Morgonsol: Berättelsen om ett barnhemsliv i ljus och mörker", som kom ut 2011, skriver Nils Zandhers:

När jag var en månad förändrades mina villkor. Min mor dog och jag överlämnades till barnhemslivet. Den sista barnhemsförflyttningen gick till Frälsningsarméns barnhem Morgonsol vid Käringberget i Västra Frölunda utanför Göteborg.

Efter 16 år på Morgonsol var det inte längre möjligt för mig att vara kvar där. Min förmyndare lyckades utverka dispens för mig trots min låga ålder att få komma till Södra Vätterbygdens Folkhögskola i Jönköping. Inträdesåldern var lägst 18 år och jag var bara 16. Skolan var kristen och

drevs av Svenska Missionsförbundet.

Jag tar för givet att Nils ser sig själv i Thorild; de delar de svåra uppväxtvillkoren. Thorild blir lyriker och filosof, Zandhers musiker och lärare. Två konstnärssjälur, helt enkelt.

Sedan lång tid tillbaka har jag läst och skrivit om Ellen Key. Ovan dörren till salongen på Strand hänger ett Thorildcitat: *Denna dagen, ett liv*. Det är hämtat ur Thorilds *Utdrag av en dagbok*.

Precis som jag lade Astrid Lindgren märke till det när hon tillsammans med några kamrater besökte Strand i mitten av 1920-talet. Astrid låter Melker i Saltkråkan påstå det i ett samtal med Pelle.

Jag tolkar det på samma sätt som läraren i Robin Williams gestalt när denne säger till sina elever i *Döda poeters sällskap*: *Carpe diem!* Fånga dagen, som är ett Horatiuscitat, men som möjligen har en starkare betoning på det njutningsfulla, just den dag som idag är.

Thorild tar avstånd från revolutionen under skräckvåldets dagar. De tre honnörsorden mister sin sälta. Folk-

högskolans självklara utgångspunkt är just denna triad, *Frihet-Jämlikhet-Solidaritet*.

Men i ett annat citat ur *Götmanasånger* kan Zandhers och Thorild mötas:

Ingens herre, ingens träl:

Ingen kan oss kufva?

ALLAS Magt är Allas väl.

Se hvar bof sig grufva!

Hvars Mans Kraft är Allas kraft:

Denna RÄTT vi alltid haft.

Hvilken kan Oss kufva?

Det citatet kan sitta uppe ovan ingången till varje svensk folkhögskola, eller hur? Tyvärr medger inte utrymmet någon djupare nedstigning i ämnet nu. Det finns nog åtskilligt att hämta där, men jag kanske kan återkomma om andan faller på...

Bernt Gustavsson

Folkhögskoleelev på Stensund, lärare på Marieborgs folkhögskola.

Professor emeritus och författare till ett stort antal böcker.

En dag i Vadstena

Per-Ola Jansson, text & foto

Dagen är blå, Vättern likaså. Den är en kall, torr och blåsig novemberdag. Bland det första rektorn för folkhögskolan säger i sin välkomsthälsning är

den väntade: Det här är förmodligen Sveriges vackrast belägna folkhögskola! Ingen bland de 15 besökarna protesterar.

Aulan svävar när den släpper in den blå sjön som denna dag hyser några bländvita svanar.

Veteranförbundet har kallat till samling. Två unga folkbildningsforskare vid Linköpings universitet har lockat styrelse och medlemmar att ta del av vad de håller på med.

Erik Nylander är biträdande pedagogikprofessor och Filippa Millenberg, som är en *postdoctoral research fellow*, dvs en postdok, vid samma institution. Efter Signild Håkansson's korta introduktion håller Erik sin föreläsning med den spännande titeln *Folkhögskolan som samtidsspegel*.

Vetenskapsrådet har beviljat honom en 6-årig finansiering, med ett s.k. konsolideringsstöd. Det verkar generöst. Vetenskapsrådet måste bedömt projektet som viktigt.

Jag ställer mig frågan om bidragsgivningen föranletts av *metodiken*, den som med hjälp av en så långt som möjligt genomförd digitalisering av arkivalier som skapats från 1868 fram till idag praktiskt går att genomföra, eller om *det slutliga resultatet* kan fungera som en

Fortsättn. sid 6

En dag i Vadstena

Forts fr sid 5

samtidspegel genom de 150 åren?

Min erövrade skepsis mot så storstälade projekt, genom många verksamma år som lärare och rektor vid olika folkhögskolor, bryts under föreläsningens gång ned och jag väcks successivt till liv och jag blir klarvaken.

Det handlar om att rulla ut databasen, den analoga, och göra den helt digital. Det handlar om kurskataloger, verksamhetsberättelser och jubileumsskrifter. Tidskriften *Folkhögskolan* är också inkluderad i digitaliseringen.

Det är ett enormt arv som folkhögskolorna och studieförbunden står för. Erik luskar i både centrala och lokala arkiv. Sedan SÖ 1991 upphörde finns inte längre någon central institution med arkivansvar.

Digitaliseringen öppnar för helt nya analysmetoder. Både för bilder och texter. Eftersom folkbildningen genom åren varit *fri- och frivillig* torde den fungera som en samtidspegel bättre än vad obligatoriska utbildningsformer gör. Den kan fungera som ett lackmuspapper, eller som en samtidsseismograf.

En egendomlighet är att långt före nedläggningen av SÖ minskar flödet av arkivalier. Det är som om något drastiskt händer från 1968, och framåt. Mycket kan sägas om "1968", men att arkiveringsbehovet skulle upphöra på grund av Vietnamkriget m.m. tycks egendomligt. Gåttfullt är det.

Estetiska aspekter är viktiga. Grafiska profiler i presentationsmaterial och diskurser ändras över tid, dvs. hur "snacket" om Folkhögskolan förändras. Parallellt med arkivförändringen löper en successiv övergång till en mer individualiserad syn på verksamheten. *Jag, jag* blir vanligare än *vi, vi*. Gruppdynamiken minskar i den pedagogiska verksamheten under 1980-talet och framåt. Det kan man se i bildspråket.

En svårighet är kopplad till personuppgiftslagen. Inga bilder får publiceras och göras allmänt tillgängliga om levande människor kan förekomma på bilderna. Det är en svårighet för arbetet. Viss oklarhet råder om gränsdragningen. Universitetets jurister är mycket försiktiga i denna fråga.

Erik visar på duken upp exempel på *ordmoln- och ordregn*. Eftersom

digitaliseringen är enormt kraftfull; kan den tillgängliga datamängden tyckas obegränsad. Frekvensen av ord över tid kan därför spegla samtidsförändringar.

Detta är goda exempel på hur digitaliseringen öppnar för helt nya sökvägar. Det befintliga, långt ifrån färdiga, digitaliserade, arkivet är ännu inte öppet. Många frågor ställdes och intresset för det som Erik redovisade livade publiken, även mig! Applåder!

Sen blev det kaffe, med utsikt över Vättern. Utsökt. Filippa inledde *Utan Facit- Folkhögskolans lärarkår mellan frihet och tradition* med en presentation varför hon antagligen varit verksam som folkhögskollärare och forskat inom ett folkbildningsämne. Hon, om inte uppvuxen inom skolformen, så hade hennes mor varit folkhögskollärare.

Hennes intresse nu är att följa de undervisande lärarnas utveckling inom yrket. Det handlar om hur deras attityder till yrket har förändrats över tid; kopplingar till arbetsvillkor och olika utmaningar.

En viktig frågeställning har varit valet varför man valt att bli folkhögskollärare, och hur det gått till. Är det platsannonser eller *headhunting* som man råkat ut för? Eller goda vännens tips? Kompetensfrågan är viktig. Vilka tidigare erfarenheter har varit av vikt?

De allmänna kurserna finns ju kvar som tidigare, men de särskilda kursernas mångfald har ökat. Hur har det påverkat rekryteringen av lärare? Det är vanligare att lärarna som arbetar i de särskilda kurserna saknar pedagogisk utbildning.

Har denna "nya" kategori av lärare rekryterats? Många nya lärare har lärarexamen, men genomgången utbildning på F-linjen har minskat i rekryteringen. Andelen kvinnor har ökat bland lärarna.

Hur lär man sig yrket är en angelägen frågeställning. Speciellt de som har genomgått lärarutbildningar för andra utbildningsformer. Hur påverkas man av skolformens frihet.

Folkhögskolans lärare har ju helt andra möjligheter att utforma peda-

gogiken och innehållet än vad gymnasieskolans lärare kan göra. Är denna frihet skrämmande, eller ses den som en kreativ möjlighet?

Precis som de flesta lärare och studerande möter Filippa den stora glädjen och tillfredsställelsen med åren på folkhögskolan. Upplevelsen att man som lärare gör skillnad, och att relationen mellan lärarna och de studerande är speciell.

Även Filippa fick applåder. För de flesta som lyssnade var det lätt att känna igen sig och bekräfta det som hon förmedlade. Och så angeläget det är att veta hur lärarna uppfattar sin skolform nu när folkbildningen är pressad, kanske till och med ifrågasatt.

**Gå med i
Folkhögskolans
Veteranförening!
Du behövs!!**

Folkhögskolorna samlas på Folkhögskoleforum

Signild Håkansson text & foto

Årets folkhögskoleforum var mycket välbesökt. Mer än 400 deltagare deltog och 93 folkhögskolor var representerade. Självt kom jag med på en reservplats. Det var tydligt hur viktigt det kändes att träffas. Kanske är det så att i tider av oro blir det särskilt angeläget att möta varandra i värme och gemenskap.

Efter ett varmt Välkommen av Annika Wallenborg, OFI, och Olle Westberg, RIO, följde ett väl sammansatt program.

Att skilja vetenskap från trams, Emma Frans

Att många vill lura oss är inget nytt. Men dagens medieklimat innebär att fel kan spridas snabbt. Man kan skilja på *misinformation* – felaktig men inte avsiktlig, *desinformation* som är avsiktligt felaktig och *malinformation* som är sann men används i urval med ont uppsåt.

Med AI ser vi mer av röstkloner och fake-bilder. Vi behöver ta med oss ett vetenskapligt förhållningssätt i vardagen. Det är lätt att vi väljer information som bekräftar det vi tror. Och gruppen har betydelse; vi kanske hellre har fel i grupp än rätt i ensamhet!

Det viktiga med-mänskliga samtalet Organisationen Mind

Mind är en ideell organisation som arbetar för psykisk hälsa. Man driver särskilt stödlinjer för att motverka suicid och för att finnas för dem med olika former av psykisk ohälsa eller ensamhet. Man har byggt upp en kunskapsbank och ger kurser inom området.

I seminariet visade man på vad som behövs för det medmänskliga samtalet: ett tryggt rum, empatiskt förhållningssätt och att lyssna aktivt. Man ska tro på sina egna resurser, ha inlevelse och vara närvarande, öppen och nyfiken.

VÄGEN in och VÄGEN ut: Studie- och yrkesvägledning som hela folk-

högskolans ansvar

Folkbildningsrådet samt medverkan från Strömbäcks och Marieborgs folkhögskolor visade hur man arbetar inom ESF-projektet VÄGEN. Projektet pågår 2023–26 och femton folkhögskolor deltar. Det handlar om att utveckla arbetssätt som ska underlätta vägen in i, genom och från folkhögskolan till arbete och vidare studier.

Svenskt ordförandeskap i Nordiska folkhögskolerådet

Anna Ekström

Anna Ekström berättade att Sverige övertar ordförandeskapet i NFR från Danmark för en kommande tvåårsperiod. Hon blir själv ordförande. Demokratifrågor står i fokus för samarbetet inom Norden. Den 13–14 april 2026 arrangeras *Nordic summit* på Bosön med Margot Wallström som talare.

Utan folkbildning dör demokratin, Björn Wiman

Björn Wimans föreläsning var kanske det mest uppskattade inslaget under dagen. Den byggde på artikeln med samma titel i DN, som refereras på annan plats i tidningen.

Han anser att kulturkanon blir ett substitut för riktig bildning. Nu nedmonteras en folkbildningstradition som är det svenskaste som finns. Han nämner vidare folkhögskolor

Björn Wiman

med en intressant historik kring sin tillkomst: Brunnsvik (som ingår i kulturkanon), Gripsholm och Birkagården.

Bildning och demokrati – vad tycker politikerna?

Dagen avslutades med ett panel-samtal där fyra politiker på riks- och kommunnivå deltog. De hade genomgående mycket gott att säga om folkhögskolan. Här följer några citat.

Mats Berglund (mp), ordförande riksdagens kulturutskott:

Folkbildningen del i att bygga det mot-

Paneldeltagarna

ståndskraftiga samhället – vänta inte med att försvara demokratin! Viktigt att komma ut och besöka folkhögskolor och ta del av deltagarnas berättelser.

Många vet inte att folkhögskolan finns. Folkhögskolestuderande klarar sig ofta bra på högskolan, motivation och självreflektion är till nytta.

Yusuf Aydin (kd), riksdagsledamot och ordförande i Botkyrka och S:t Ignatios:

Folkhögskolan har betydelse för den som är ny i Sverige, här växer nya möjligheter och samhällsgemenskapen stärks. Viktigt att bevara folkhögskolans självständighet, men man ska inte måla upp för stora hot. Våra system är resistent.

Sandra Sönnnergren (v), kommunalråd i Solna och ordförande i SKR:s kultur- och fritidsberedning samt lärare på Jakobsberg:

Folkhögskolan ger unika möjligheter att bygga samhällsmedborgare och låta människor mötas. Den har blivit styvmoderligt behandlad ekonomiskt. Kommunerna har ofta ingen koll på att den finns, medan regionerna brukar veta mer.

Jan Jönsson (L) borgarråd Stockholm:

Autokratin växer och desinformation sprids, motkraft behövs. Folkhögskolan kan lyfta människor, bidra till arbetskraften och vara en möjlighet för dem med funktionsnedsättning.

Nämner att han varit inbjuden till Röda korsets folkhögskola i Skärholmen, som är en viktig samlingsplats för lokalsamhället.

Alla i panelen pekade på vikten att öka kunskapen hos inte minst politiker om folkhögskolan. Sök upp och bjud in! Man tyckte också att regeringen borde dra mer nytta av folkhögskolans kapacitet beträffande yrkesutbildning.

Vad krävs för att förstå populismen?

Per-Ola Jansson

Zohran Mamdani

Foto: Kara McCurdy

Som från ingenstans nominerades Zohran Mamdani till borgmästare i New York City i *demokraternas* primärval 24 juni i år.

Uppmärksamheten från media blev enorm. Han syntes i alla TV-kanaler. Det verkade som om han befann sig i intervjuer och debatter dygnet runt fram till den 4 november då han slutgiltigt besegrade den äldre, f.d. guvernören och demokraten, Andrew Cuomo, som ställde upp i egen hög person..

Från 1 januari 2026 har New York en ny borgmästare. Han är 34 år av indiskt-pakistanskt ursprung, född i Uganda. Reaktionerna är i lika hög grad översvallande som katastrofala. De glädjefyllda ser ett ljus i mörkret. Tänk att det är möjligt att i det trumpifierade USA en sådan sak kan hända!?

Med skräckkänslor vaknar republikanska väljare upp till en ny och främmande verklighet; en sorts ung Bernie Sanders har erövrat ett av de tyngsta politiska ämbetena i USA. Tillika muslim.

Mamdanis framtoning är karismatisk och han är retoriskt lysande. Hans valprogram bärs inte upp av konventionella floskler, som de sedvanliga TV-sända amerikanska drömmarna; det är knastertorrt inriktat på *ekonomi*.

Den enda hänvisning som kan ses som ideologisk är hans hänvisning till Martin Luther Kings uttalande om "att ett land som USA borde kunna fördela sina enorma rikedomar på ett annat sätt (rättvisare!) än vad som sker".

Under begreppet *affordability* summeras vad som måste åtgärdas i världens förmögna stad. Bland de invånare som utför grovjobbet i staden har alltför många inte råd att leva där., som taxi- och busschaufförer, vårdpersonal, lärare, restaurangarbetare, barnskötare, renhållningsarbetare – *you just name them...*

Busstrafiken, som knappt fungerar, har alltför många inte råd att utnyttja, matpriserna skenar; "vanligt" folk tvingas leva på enklaste och ofta ohälsosammaste mat. Boendekostnaderna är svindlande, segregationen dramatisk.

Idén är att de åtgärder som krävs för att New York ska bli en stad för alla måste finansieringen rätas upp, till viss del med höjda skatter för invånare med inkomster över 1 miljon dollar.

Hans Bergström, den i USA bosatte svenske statsvetaren och f.d. chefredaktören för DN, tillhör den skara som förfasar sig över vad som är på väg att ske, i likhet med president Trump.

Förklaringen till debaclet, att så många New York var beredda att rösta på denne man, är för Bergström allt det som kan sammanfattas under begreppet *populism*. Mamdani är försedd med *populistens* alla kännetecken, löften, löften...och *free lunches*. Som han kombinerar med en "vinnande och fräsch personlighet".

Han är "närmast" *kommunist* och *progressiv*. Han har en naiv tilltro till att allt han vill genomföra är möjligt att förverkliga om alla bjuder till, vilket även kräver att de välbärgade hjälper till.

Vad som kommer att ske är istället att det blir en massflykt ned till Florida, eller någon annan stat med ett lägre skattetryck för de med välfyllda plånböcker.

I New York lever och arbetar ca en miljon muslimer och lika många

judar, i världens judetätaste stad. Trots hans uttalade kritik av Israels agerande i Palestinakonflikten tycks han även fått ett starkt stöd av den yngre judiska befolkningen.

Det nya är hans sätt att berätta vem han är och vad han vill, inte genom dyra uppköp av reklamfilmer i TV, utan genom massiv mobilisering av dörrknackare och öppna möten i gatu- och trafikvimlet.

Han har knutit samman en gammal amerikansk tradition där direktkontakt med väljarna har eftersträfvats, nu anpassad till de möjligheter som står till buds i en storstad av idag. TikTok har använts professionellt för att nå den yngre befolkningen.

Mamdani har trots ungdom och oerfarenhet av exekutivt ansvar genom tack vare sin personlighet och markbaserade organisation "sopat banan" med den otidsenlige demokraten Andrew Cuomo, enligt Bergström.

Populism

USA kan ses som hemlandet för det som vi idag kallar för *populism*. Under industrialiseringens början, efter det amerikanska inbördeskriget, uppträder i Texas en strömning som vi svenskar kan känna samhörighet med. Den påminner om det som vi känner igen som en *folkrörelse*.

Under 1880-talet spred sig en kooperativ strömning *Farmers Alliance* i Texas och Kansas. "De kallade sig för populister, de var de första populisterna."

1892 bildades ett politiskt parti, *The People's Party*, vars rötter fanns i den kooperativa rörelsen. Under 1890-talet närmade sig USA en ekonomisk krasch. "Spekulation och vidgade klasskillnader" skapade oro i folkdju-

pet, den var stark.

När detta parti drog till sig massor av människor kände sig *Demokraterna* "som närmast uppehöll ett enpartivälde hotade och reaktionerna blev våldsamma, de såg populisterna som okunniga och ansvarslösa".

Per Wirtén har i sin bok *Populisterna - en berättelse om folkets århundrade* skildrat vad som hände vid guvernörsvalet i Georgia 1892:

Demokraternas tidningar öste invektiv över populisternas kandidater, de kallade dem "niggervänner", anarkister, kommunister och idioter.

The People's Party drog slutsatsen att läget i Georgia var så farligt att de inte kunde tillåta sina rikspolitiker att resa dit, och lokalt beslöt partiet att försvara sina offentliga möten med skjutvapen.

I ett separat kapitel i sin bok skildrar Wirtén beröringspunkter mellan den amerikanska "populism" och de begynnande folkrörelserna i Sverige på ett mycket tankeväckande sätt. Folke Fridell och Oscar Olsson tas upp som möjliga "amerikaner".

Han tar även upp författare som har tydliga beröringspunkter med populismen, som John Steinbeck och John Dewey.

1932 hölls ett berömt tal i USA-senat, kallat *The Doom of Americas Dream*. Bakgrunden var att den depression som följde på Wall Street-kraschen 1929 orsakades av att "en liten grupp lagt beslag på alla pengar, att förmögenheterna var koncentrerade till allt för få händer – en intuitiv populistisk slutsats som med tiden visade sig vara korrekt."

Den senator som höll talet var guvernören i Louisiana, Huey Long, berömd för sin slogan *Every Man a King, But No One Wears a Crown*.

Det lever fortfarande i folkdjupet, därav den inverterade alluderingen på den massiva protestvägen i somras i USA, *No Kings Rally*.

Wirtén skildrar Longs sätt att kampanja vid guvernörsvalet 1928:

Han reste kors och tvärs genom Louisiana i sin nyinköpta bil. Han höll

ibland nio tal per dag. Det var en kampanj vars like delstaten aldrig sett.

För att vinna ett val var man normalt tvungen att ha stöd från Louisianas olika maktkretsar, från de mäktiga bossarna i New Orleans till alla de lokala pampar som kontrollerade rösterna ute på landsbygden.

Men Long valde en motsatt strategi. "Jag vill inte ha era röster", sade han till pamparna. "Jag vill ha era arbetares" Han började istället bygga upp en egen parallell politikapparat. Han vann en jordskredsseger...

Huey Long mördades 1935 i Louisianas kongress; han hade förvandlats till en egenmäktig politiker som styrde och ställde bäst han ville i sin egen hemstat.

Wirtén diskuterar huruvida den amerikanska populismen fortfarande är vid liv. Efter honom har radikaler antingen marginaliserats eller i likhet med Martin Luther King verkat utanför de politiska partierna.

Long var ingen socialist, men Bernie Sanders och Mamdani, säger sig båda vara demokratiska socialister. På så sätt känner vi europeer oss välbekanta med var de står politiskt.

Statsvetarna

Jag går till Sverker Gustavsson, den europaspecialiserade statsvetaren och professorn från Uppsala.

Jag vill ha svar på min fråga om populismen är en främmande fågel hos oss, eller inte? På vilket sätt går den att förstå?

PO: Vilka är de viktigaste ingredienserna bakom populismen idag?

SG: Den ökande ojämlikheten och nyliberalismens auktoritära frihetslära.

PO: Du skriver om Carl Schmitt (1888-1985) som en betydande politisk filosof. Vad kan en sådan "gamlings" bidra med för förståelsen av vad populism är?

SG: Han är skarpsinnigt revolutionär. Så här:

Han ser det som förlegat att kombinera en 1800-tals idé som går ut på att kombinera allmän rösträtt med poli-

tisk liberalism. Den idén låg till grund för bildandet av Weimarrepubliken.

Det demokratiska genombrott som skulle ersätta den kejsarliga autokrat i Tyskland skulle oförmedlat och oförhandlat säkerställa samstämmigheten mellan folkviljan och maktutövning. Den var dömd att misslyckas!

Rätt beslut uppnås inte efter överläggningar och förhandlingar mellan företrädare för skilda idéer och intressen utan genom att härskaren, oavsett vem som vederbörande är, slår fast vad som gäller.

PO: Är detta populism?

SG: Schmitt använde sig inte av det begreppet. Det fruktbara med hans påståenden är att de tydliggör en avgränsning. Med tanke på demokratins självförsvar är detta en användbar avgränsning.

Innebörden är att populism inte står för pluralism. Det är en definition som bättre än alternativen tydliggör vad som av populismen attackeras och vad som av demokrater behöver försvaras.

PO: Du hänvisar till Robert Dahl, en klassiker bland statsvetarna vid Yale. Vad står han för?

SG: Han levererar en varning till "alltför segervissa demokrater" i *Demokratin och dess antagonister*. Han formulerar där en *skuggteori* som belyser sårbarheter som den liberala demokratin bär med sig.

Dessa är tre:

För det första är begreppet *folk* otydligt. Vilka tillhör folket, och vilka gör inte det? Denna otydlighet skapar konflikter.

För det andra att *maktindelningen* i en liberal demokrati är otydlig. Populismen underförstår att experter, eller "professionella yrkesutövare, inte får stå hindrande i vägen för majoritetsviljan".

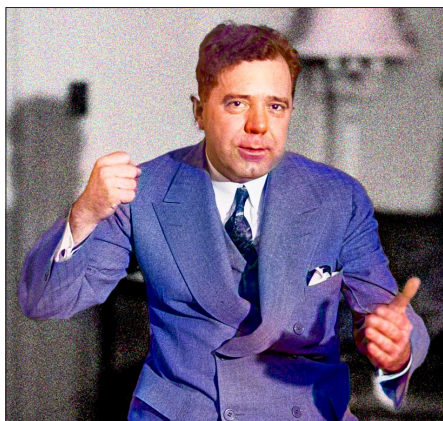
Den tredje delen i skuggteorin kan man kalla för *ojämlikhetens anatomi*. Den ställer på sin spets om "hur demokratin bättre än populismen ska kunna höja och utjämna levnadsstandarden. Frånvaron av ett bra svar på den frågan är särskilt besvärande".

PO: Jag förstår att den boken borde alla politiskt intresserade läsa!

Avslutning

Det verkar som att Hans Bergström uppfattar Zohran Mamdani enbart som en demagog och folkförförare. Det går inte att gå folkviljan till mötes på det sättet.

Fortsätttn. sid 10

Huey Long

Warren Buffet

Hans Bergström

De folkliga behoven kan nämligen inte tillfredsställas med mindre än att den nyliberala friheten beskärs.

Som nyliberal kapitalist ser Bergström förmodligen jämlikhetssträvanden som hot mot friheten. Den franska revolutionens tredje komponent, solidariteten, ingår nog inte i hans demokratiëkvation.

Warren Buffet prisar Zohran Mamdani's seger. Buffet, en av USA:s allra rikaste män, är av en helt annan uppfattning än Hans Bergström. Fördelningen av rikedom och välfärd är i USA helt absurd.

Han har uppgivit att han tänker skänka bort nästan hela sin förmögenhet till välgörande ändamål. Därför maximerar han hela tiden sin förmögenhet.

I skrivande stund kan det tyckas som om det just nu råder ombytta roller mellan New Yorks blivande borgmästare och president Trump.

Vid ett besök som 34-åringen gör i Vita Huset efter valet tycks den hårt pressade presidenten förlåta den unge segraren i borgmästarvalet allt han ställt till med. Nu framstår de som jämlingar i kampen för att få sin hemstad att blomstra. För alla.

Litteratur

Hans Bergström, *Vem är Zohran Mamdani?* Axess, Nr 7, Oktober 2025.

Per Wirtén, *Populisterna, En berättelse om folkets århundrade*, Norstedts, 2000.

Sverker Gustavsson, Claes-Mikael Jonsson, Ingemar Lindberg, *Vad krävs för att rädda demokratin?* Premiss, 2018.

Robert Dahl, *Demokratin och dess antagonister*. Ordfront, 2002.

Livets gång och Dagens dikt

Stellan Boozon Jonsson

När man inte längre har kvar sitt arbete riskerar man att mista ett par existentiellt viktiga inslag i tillvaron utan att ha alternativ som tillgodoser dessa: Struktur och Stimulans.

Det är mest påtagligt för de många som blivit friställda i yrkesaktiv ålder, men kan också gälla oss som blivit pensionärer. Läsåret har givit oss trygghet och ordning - också åt dagen och veckan - och skänkt de flesta av oss i folkhögskolan återkommande stimulans.

Numera går det att ta dagen som den kommer. I dagens flöde av möjligheter finns så mycket att stimuleras av, att man riskerar att drunkna i den ocean av val och tidsmässig frihet som står till buds.

Den hets som folkhögskolan förhoppningsvis inte präglats av ersätts av risken att vilja hinna fylla tillvaron med så mycket som möjligt.

Då är det bra att hitta en och annan regelbundenhet - om inte annat så för ordningens skull.

Varje dag klockan 12 slår jag mig ned i fåtöljen och slår på radions P 1.

En skapande och stilla paus sex dagar i veckan - söndag är vilodag - med livsintresset poesi i fokus. Paus för andlig spis i nära anslutning till den lekamliga.

Dagens dikt i tidens flöde

Dagens dikt är det radioinslag som

med sina drygt nittio obrutna år i etern funnits längst av alla de program som fortfarande sänds i Sveriges radio.

Tolvslaget är det som slår in denna dagliga högtid, och ett väl valt klassiskt musikstycke följer på det centrala inslaget - uppläsningen av dagens dikt.

Den kan vara svensk, nordisk, öst-, syd- eller västeuropeisk, eller komma från andra kontinenter - under året lyssnar man till "röster" från många regioner både i vårt land och världen i övrigt.

Det blir sammantaget en stor och givande variation i tillkomstmiljö, men också i den tidsanda som dessutom speglar när dikterna formulerats - med tillhörande skillnader i referenser, språkliga uttryck och tilltal.

En tyngdpunkt i urvalet ligger på svensk lyrik, i första hand samtida, men det händer att man får höra exempelvis Nils Ferlins eller Gunnar Ekelöfs egna röster tona fram från gamla inspelningar. Eller höra Stagnelius, Lenngren, Kellgren, Atterbom uppläsa.

Till den svenska lyriken har programmet alltid, alltså långt innan Svenska akademien tog en liten del av sitt förnuft till fånga, räknat den som skrivits av finländska medborgare; Tua Forsström många gånger men också ett flertal andra poeter från Södergran till von Schoultz för att ringa in ytterligare några kvinnliga poetiska röster.

Man har fått höra både det tidlösa - Sapphos dikter eller Shakespeares sonetter i nyöversättning - och det aktuella, som utdrag ur Linnea Axels sons *Ædnan*, och detta redan innan den nominerats till Augustpriset.

Vem, vad och hur

Uppläsarna är professionella, ofta skådespelare - men emellanåt är det poeterna själva som läser sina egna dikter (och ibland också andras som de valt). Uppläsarnas tolkning, tal och tilltal varierar också - till exempel när det gäller vilken närhet eller distans som kan höras i förhållande till texten, eller hur innehållet betonas i förhållande till formen.

Bilden är AI-genererad

Dikterna framförs på svenska, också de som har skrivits på annat språk. Det är både spännande och njutbart att tillägna sig de ofta kongeniala översättningarna, någon gång interfolierade med insprängda kortare inslag där den utländska eller invandrade poeten även låter en höra hur deras text flyter på originalspråket.

Urvalet görs av kulturredaktionen, som en dag i veckan, fredagar, öppnar upp för lyssnarnas önskedikter ("Folkets dikt i P1"), då man brukar kunna få höra särskilt älskade och välbekanta strofer ljuda i rummet.

Och den första hela veckan i varje månad ägnas åt "Månadens diktare", vars poesi presenteras med en dikt under var och en av de sex dagarna, läst av poeten själv i de fall det rör sig om svensk poesi av nu levande författare.

Dikt och dialog

Ett uttryck för att intresset kan berikas genom att delas med vänner och bekanta utanför hemmet är att det

som i detta exempel kan dyka upp ett mejl från en nära vän och kollega under många år, i detta fall Lena Skördeman:

"Den här veckan är det Börje Lindström som är diktaren. Gick presslinjen i Kalix och hälsade på oss i stort sett varje söndag, var redaktör för Lyrikvännen m.m. Och kom nu efter 30 år med en diktsamling som har kraft. Lena"

Som inleder ett meningsutbyte: "Öppnade ditt meddelande efter att precis ha lyssnat direkt på Börjes näst sista framträdande som september månads diktare. Vi blev förtjusta över "Grusvägen" liksom flera andra av de dikter från hans aktuella återkomst som han framfört under veckan. Måste ha varit stimulerande att ha fått ha honom som "familjemedlem". Länge leve poesien! Har du stött på David Väyrynen från Gällivare? Stellan" Osv....

Och varje Allhelgonadag vet jag att Lena också lyssnar till den ärligen återkommande uppläsning som Max von Sydow väljudande gör av Karlfeldts "Vinterorgel", ett diktverk lika mäktigt som det "orgverk" vintertidens växlingar metaforiskt liknas vid. Det viner i knutarna när dikten och vintern gör entré:

"Ditt tempel är mörkt och lågt är dess valv, Allhelgonadag! Där slocknar sommarens hymn som ett skalv av klämtande slag. Sin mantel river den svarta sky, och lundarnas bleknade trasor fly, och natten mässar om allt som är dött, allt hö, allt kött...."

(På nyårsnatten hör man för övrigt strax före tolvslaget Kristina Adolfs-son läsa Tegnér's Det eviga, nog så tankeväckande och förtröstansfull inför tidens växling som Tennysons nyårsdikt.)

Bekanta kan man även nås av genom själva programmet: Ibland dyker det upp poem av en eller annan amerikansk poet, översatt av - Stewe Claeson, som är erkänt väl bekant med området.

Han har i en av sina finaste romaner ställt samtal om tolkningen av poesi av en norsk äppelodlande poet förbunden med en halvtannat millenium tidigare verksam diktarkollega från Kina, i centrum för utvecklingen av en manlig vänskapsrelation som förenar två mycket olika människoöden. Romanen heter "Den tjugotredje dikten". Läs den.

Och slå på P1 måndag-lördag kl 12.00 (reprise kl 23.55). Och lyssna, upplev, njut eller utmanas, och lär. Och hör gärna av dig för utbyte kring upplevelser vid ditt läsande, oavsett om de görs med öronen eller ögonen, på bestämd tid eller vid tillfälle, direkt från bladet eller via ljudmedia.

Stellan Boozon

Uppväxt i Burträsk på 40-talet.

70-talet: Lärare på Tollare fhsk.

Därefter 45 år som folkhögskollärarytbildare mm vid Linköpings universitet. Veteran 2010.

Från Styrelsen

Vi måste tyvärr meddela att vår kassör Lisa Strömfelt avled den 26 oktober efter en tids sjukdom, vilket är en stor förlust inte bara för hennes närstående utan också för vår förening och styrelse. I slutet av sommaren avsåg hon sig uppdraget som kassör.

Styrelsen har därefter haft ett extra konstituerande möte, där ordf Signild Håkansson utsågs till att också vara kassör och Anita Jonsson till medlemsansvarig.

Medlemsavgift 2026

Dags att betala medlemsavgiften!

Betala 250 kr till plusgiro 400 28 34-2 senast 1 feb 2026!

Gamla nummer av Folkhögskoleveteranen

Tidigare nummer av Folkhögskoleveteranen hittar Du på Veteranföreningens hemsida.

Där finns de senaste

årgångarna lätt tillgängliga, och äldre årgångar finns tillgängliga i ett arkiv. http://vetfolk.dinstudio.se/page_149.html

Debatt

Torvald funderar...

Torvald Åkesson

Rimligt antagande?

Talte med en folkhögskolerektor härom veckan. Hon hade träffat en ledamot (SD) i Kulturutskottet och frågade då hur det går med beredningen av folkbildningsutredningens betänkande. Ledamoten hade svarat att det inte var en prioriterad fråga.

Dessutom menade man sig ha uppnått sina mål i och med att Folkbildningsrådet inte längre har mandat att besluta om fördelning mellan folkhögskolor och studieförbund.

Ovanstående må vara anekdotiskt men jag tror att det är fullt rimligt. Folkbildning kommer aldrig att vara en valvinnande fråga. Tyvärr då syftet "att stärka och utveckla demokratin" nog aldrig har varit så högaktuellt som nu.

Kista folkhögskola förlorar statsbidrag

Folkbildningsrådets styrelse beslutade den 10 december att Kista folkhögskola inte längre får statsbidrag. Man menar att skolan inte uppfyller de grundläggande villkoren för att ta emot statsbidrag. Beslutet är resultatet av en flera år lång process där skolan fått upprepade möjligheter att rätta till en rad brister.

Efter en granskning, påbörjad 2021 och avslutad i maj 2023 ålades Kista folkhögskola att säkerställa styrning och kontroll samt en fortsatt utveckling av den demokratiska uppbyggnaden. Uppföljningen ska ha visat att skolan vidtagit vissa åtgärder men att allvarliga brister kvarstår i styrning, ledning och kvalitetsarbete samt att det finns vissa brister i den demokratiska uppbyggnaden.

Vid upprepade tillfällen har skolan

dessutom låtit bli att lämna in de underlag som Folkbildningsrådet begärt. Det strider mot villkoren för statsbidraget och försvårar Folkbildningsrådets uppföljning.

Under samma period som den särskilda uppföljningen pågått har ytterligare en granskning öppnats, detta sedan Folkbildningsrådet fått in ett stort antal uppgifter om missförhållanden på skolan. Granskningen visar på allvarliga brister i skolans hantering av ärenden om kränkande behandling under läsåret 2023/2024.

Folkbildningsrådet arbetar nu för att hitta lösningar som gör det möjligt för deltagare på Kista folkhögskola att fullfölja sina studier vid andra folkhögskolor i Stockholmsområdet. Enligt Folkbildningsrådet omfattar underlagen till besluten tusentals sidor. (Den som önska få ut dessa handlingar debiteras med 125 kronor per påbörjad kvart.)

Beslutet innebär samtidigt att all statsbidragsberättigad muslimsk folkbildning strypts, då Folkbildningsrådet tidigare beslutat att avfinansiera studieförbundet Ibn Rush. SD kan därmed räkna hem ytterligare en seger och lägga energi på annat än folkbildning.

Studieförbundens nedskärningar

Regeringens beslut om fördelning av *Statsbidrag till studieförbund*, innebär att studieförbundens anslag 2025 – 2027 stegvis minskas med sammanlagt 500 miljoner kronor. Därmed försvinner en tredjedel av studieförbundens statsbidrag.

Jag menar att studieförbunden till stor del har sig själva att skylla när

man i jakten efter bidragsandelar i ett volymbaserat fördelningssystem jagade svansen av varandra i dansen runt guldkalven.

Något som inte sällan ledde till felaktig statsbidragsanvändning vilket i sin tur tärt på förtroendet som är förutsättningen i ett tillitsbaserat statsbidragssystem där staten inte styr folkbildningen men väl stödjer den.

Nu försöker man kontra med något man kallar "Replikalskrisen". De nedskurna bidragets konsekvens blir att mängder med repetitionslokaler läggs ner. Och att detta är den elaka regeringens fel.

Så här uttalade sig en studieförbundsordförande: *"Regeringens attack på studieförbunden har dragit i gång en omfattande replikalskris. Redan nu riskerar 20 000 unga att förlora sina rum för kreativt skapande."*

Det är ett hån mot Sveriges unga – och en politik utan taktkänsla och konsekvenstänk."

Detta är en grovt förenklad bild eftersom studieförbunden har både frihet och ansvar att, utifrån sin respektive värdegrund, anordna statsbidragsberättigad folkbildning inom ramen för förordningen och Folkbildningsrådets statsbidragsvillkor.

Ingenstans har det föreskrivits att studieförbunden måste skära ner på just musikverksamheten. Det är ett beslut som studieförbund själva fattat.

Sannolikt skulle i stället ett mer ödmjukt förhållningssätt från studieförbundens sida, där man medger att jakten på volym och bidragsandelar inte sällan lett till ett undermåligt anordnarskap och i vissa fall felaktig statsbidragsanvändning, ha större förutsättning att bygga upp det förtroendet som nu är skadat.

Det vore nog en framkomligare väg till framtida ökande statsbidrag än replikalskris-taktiken och förhoppningsvis ny möjlighet till statligt stöd till muslimsk folkbildning.